

Küreselleşen Dünyada Avrupa Modeli'nin Sınırları ve Sorunları: Refah Devlet Nereye?

(M:Ü: Avrupa Topluluğu Dergisi, cilt 9, Sayı 2, 2001)

1-Avrupa Birliği ve Kendine Özgü Toplum Modeli Olabilir mi?

Avrupa Birliği ile ilgili çalışma ve tartışmaları izlerken kendi kendime sorduğum bir soru var, acaba Avrupa Birliği çerçevesinde kendine özgü bir toplum modelinden söz edebilir miyiz? Kuşkusuz bu sorunun yanıtını vermek kolay değil; hatta ilk bakışta böyle bir sorunun sorulması da çok doğru görünmüyor. Bunca farklılıklar taşıyan ülkelerin birarada bulunduğu bir coğrafyada ve daha çok ekonomik amaçları öne çıkartılan bir ortaklıkta, özgün ve ortak bir toplum modelinden söz etmek çok da anlamlı görünmüyor. Öte yandan, böyle bir sorunun sorulmasını gerektiren nedenler de yok değil. Örneğin Avrupa Birliği'nin (AB), kendi gelişme sürecinde, serbest dolaşım veya ortak pazar düşüncesinin çok ötesine doğru bir gelişme gösterdiği çok açık; giderek siyasal ve sosyal bir bütünleşme projesine dönüştüğü ortada ve de üye olmak isteyenlerden bazı ekonomik göstergelerin çok ötesinde siyasal ve toplumsal kıstaslara uyum beklediği de tartışılmaz. Bu durumda, çok zaman yapıldığı gibi, AB'ni yalnızca kurumsal ve hukuksal yönleriyle tanımak, tarihsel gelişme sürecini izlemek ne derece yeterli olabilir? Hatta Kopenhag kriterleri nedeniyle Türkiye'de son zamanlarda yapıldığı gibi, tartışmaları insan hakları ve demokrasi konusunda yoğunlaştırmak da yeterli olur mu? Kısacası AB'ni anlamak için acaba tartışmalara AB'den başlamak ve AB ile sınırlamak doğru bir yol mudur? Yoksa AB'ni oluşturan Avrupa'yı coğrafyası, tarihi, ekonomik ve siyasal gelişmeleri, toplumsal yapısı, kültürel özellikleri ile bir bütün içinde görmek ve anlamak mı gerekmektedir? Örneğin zaman zaman "AB'nin sosyal boyutları" gibi kavramsallaştırmalar yapılmakta ve bu çerçevede AB'nin bizzat kendisinin sahiplendiği sosyal kurum ve politikalarından söz edilmektedir. Oysa AB'nin kurumsallaşması öncesinde var olan ve onun dayandığı, üstüne oturduğu öyle bir kendine özgü tarihsel ve sosyal gelişme var ki, bu gelişmeler olmaksızın ne AB'nin sosyal boyutlarından söz etmek mümkündür, ne de hatta AB'yi anlamak. Son zamanlarda Avrupa ve Avrupa'lı kavramını, işte bu biçimsel-kurumsal değerlendirmelerin ötesine ve ekonomik-siyasal gelişmelerin dışında çıkarak ele alan çalışmalar da görülüyor. Örneğini Avrupa'yı sosyo-kültürel açıdan da ele alan bazı çalışmalar var ki, bunların bir bütün olarak Avrupa'nın anlaşılmasına çok daha katkıda bulunacağını düşünüyorum. Ben de bu yazıyla AB'nin gerisinde yatan Avrupa kavramına sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmeler açısından bir bakmak ve onun kendine özgü bir toplum modeli olup olamayacağını tartışmak istiyorum. Kuşkusuz böyle bir model tanımlaması, ancak Avrupa'ya özgü bir "büyük resmin" çekilmesi anlamını taşır ve birçok farklılık ve ayrıntının ihmal edildiği anlamına gelir. Yine de kabaca böyle bir resmin Avrupa ile ilgili düşüncelerimizde bazı taşların yerine oturması açısından işlevsel olacağını düşünüyorum.

Modern toplumlarda genellikle üç yapı öne çıkar; ekonomik yapı, siyasal-yönetimsel yapı ve sosyo-kültürel yapı. Genellikle de bir toplumu bu üç yapının özellikleri çerçevesinde tanımlamak ve anlatmak düşünülür. Bu bakış açısıyla sorulacak ilk soru, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde ya da Avrupa'da bu toplumsal sistemler kendilerine özgü özellikler taşımakta mıdır? Bir genelleştirme yaparsak, bugününü gelişmiş toplumları kapitalist ekonomi veya serbest piyasa ekonomisiyle biçimlenen bir ekonomik sistem, siyasal demokrasi ve hukukun

üstünlüğü çerçevesinde biçimlenen bir siyasal yapı, bireyin önemi, insan haklarının kutsallığı, sivil toplumun güçlendirilmesi, farklılıkların tanınması gibi liberal-pluralist bir toplumsal yapı göstermektedir. Bu konularda aralarında, hem öncelikler hem yöntemler konusunda bazı farklılıklar olsa da, “modern, gelişmiş ve batı” deyince akla gelen toplumsal özellikler buralarda belirlenmektedir. Bu açıdan temel sistemlerle ilgili olarak benimsenen kabuller konusunda belki ilk bakışta tüm gelişmiş Batı toplumlarını, örneğin ABD ile AB’ye ülke ülkeleri birbirinden ayırmak kolay görünmez; yine de bu iki dünya bu üç yapıyla ilgili olarak hiç de ihmal edilemeyecek farklılıklar taşırlar. İşte, eğer bir Avrupa toplum modelinden söz edilecekse, onun özgünlüğünü bu farklılıklarda aramak gerekmektedir.

2-Avrupa Modeli ve Liberal-Sosyal Gelenek

“Avrupa kuruluyor, Bu büyük bir umut. Bu umudun gerçekleşmesi tarihi hesaba katmasına bağlı: Tarihten yoksun bir Avrupa öksüz ve geleceksiz olurdu” diye başlıyor “Avrupa’yı Kurmak” kitap dizisinin önsözleri.¹ Bu kitap dizisi Avrupa’nın kendini anlamak ve “Biz kimiz? Nereden geldik? Nereye gidiyoruz?” sorularına yanıtlar bulmak adına yola çıkan bir girişim. Kuşkusuz dışarıdan bakanlar için tek bir Avrupa ve Avrupalı fikri daha kolay kabullenilirken, Avrupa için ortak bir Avrupa ve ortak bir kimlik oldukça yeni bir olgu. Ancak yine de Avrupa’nın kendine özgü bir kimlik, hatta uygarlık anlayışı olduğu söylenebilir. Avrupa kimliğinin oluşumunu ele alan Yurdusev, bu kimliğin oluşumunu belirleyen coğrafya, din, dil, kültür gibi çeşitli öğeler açısından Avrupa’ya özgü ortaklıklardan söz ettiği gibi, Avrupa aidiyetinin ve bilincinin temelini oluşturan ortak bir tarihsel geçmişin de öneminden söz etmektedir (Yurdusev, 1997, 53). Gerçekten bugün ayrı ayrı ulus devletler olarak ortaya çıkan birçok Avrupa ülkesinde ortaçağ boyunca ortak bir feodal yapı olduğu gibi, sonrasında da bir anda gerçekleşmemiş olsa da yarattığı yaygın ve derin sonuçlar açısından ancak devrim diye nitelendirilebilecek büyük değişimler yaşanmıştır. Bu nedenle genel olarak Avrupa için rönesans ve reformasyon (din devrimi veya laiklik), keşifler ve icatlar (bilim devrimi), makineli üretime geçiş (endüstri devrimi), aydınlanma hareketi (kültürel devrim), insan haklarının kabulü ve demokratikleşme (siyasal devrim) gibi bir dizi devrimden oluşan ortak bir tarih ve gelişme söz konusudur. Tüm bu devrimlerin oluşumu ve hayata geçmesi konusunda Batı Avrupa’daki ülkeler arasında ancak kısa zaman aralıkları varken, Avrupa’nın doğusu ve Türkiye açısından önemli tarihsel farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin Türkiye’de daha doğrusu Osmanlı İmparatorluğu’nda, mülkiyet ilişkisi, üretim ve verimlilik anlayışı, iktidarın bölünmesi gibi sonuçlarıyla Avrupa’nın oluşumunda olumlu etkileri olduğu tartışılan feodal toprak düzeni yaşanmadığı gibi, din ve laiklik konusunun, insan hakları ve demokrasi konularının daha yeni yeni ciddi biçimde toplumun tartışma gündemine girdiği söylenebilir. Avrupa’nın genel olarak 500 yüzyıl önce yüzünü Batı’ya dönerek başlattığı batılılaşma ve sonrasında gerçekleştirdiği devrimler, kuşkusuz kendi dışındaki dünyanın ilgisini çekmiş ve izlenmeye çalışılmıştır; ancak birçok etkene bağlı olarak yaşanan deneyimler, deneyimlerden çıkarılan sonuçlar açısından Batı Avrupa kendine özgünlüğünü bugün de korumaktadır. Bu özgünlük, kendi dışındaki gelişmiş ülkeler dahil olmak üzere tüm dünya için geçerlidir ve bu özgünlük Avrupa’nın ortak tarihini oluşturmaktadır.

¹ Avrupa’yı Kurmak dizi kitapları, Avrupa’da Aydınlanma, Avrupa’nın Yeniden Yorumlanması, Avrupa’dan Devrimler gibi, Afa Yayın tarafından yayınlanmıştır; Afa yayıncılık A.Ş. İstanbul, 1995.

Bu açıdan Avrupa'ya özgü tarihsel gelişmeler ve toplumsal dinamikler söz konusu olduğuna göre, Avrupa kimliği gibi Avrupa toplum modelinin varlığını da kabul etmek doğru bir başlangıç olsa gerekir.

Çok gerilere gitmeden daha yakın zamanlarda olan bitenlere baktığımızda Avrupa'ya özgü gelişmeleri görmek ve konuya ekonomik, siyasal ve sosyal yapı üçlemesinden bakarsak, her üç yapının da Batı Avrupa genelinde ortak özelliklerini bulmak mümkün. Örneğin ekonomik yapı... Gerçekte Avrupa'yı, hem ekonomik hem de siyasal ve sosyal sonuçlarıyla büyük bir belirleyicilik taşıyan kapitalist ekonominin doğuşu ve yükselişini dikkate almadan anlamak olanaksız. Kapitalist ekonomi ve serbest piyasa anlayışı, hernekadar, daha başlangıçtan buyana yayılma göstermiş hele bugün neredeyse tek sistem olarak küreselleşme sürecine girmişse de, kapitalist ekonominin Avrupa'daki gelişim süreci yine oldukça kendine özgümlük taşımaktadır. Kuşkusuz endüstri devriminin, büyük sermaye birikiminin öncelikli vatanı Avrupa'dır; liberal ekonomi anlayışının, serbest piyasanın savunucuları ve uygulayıcıları buradan çıkmıştır; ancak kapitalizmin vahşi sonuçları ve bunun ortaya çıkardığı sınıf kavgaları da Avrupa'da yoğun olarak yaşanmış ve bu kavgalar Avrupa'daki toplumsal sistem üzerinde belirgin ve belirleyici olmuşlardır. Avrupa, sermaye ve emek arasındaki sınıf çatışmasının tarihsel bir rol oynadığı, bu çatışmadan ekonomik, siyasal ve sosyal sonuçlarıyla tüm toplumsal sistemlerin ve devlet anlayışının önemli ölçüde etkilendiği bir alandır; belki de bu anlamda dünyadaki tek alandır demek doğru olur.

Nasıl ki yeni orta sınıf (burjuvazi), feodalite ve aristokrasi karşısında temel insan hakları ve özgürlüklerinin savunucusu ve taşıyıcısı olmuş ve bu anlamda toplumsal yapının değişiminde devrimci bir özne olarak tarihteki yerini almışsa, emekçi sınıfı da gerek temel hak ve özgürlüklerin yaygınlaşması, örneğin genel oy hakkının kazanılması, gerekse bu hakların sosyal-ekonomik hak ve özgürlüklerle güçlendirilmesi açısından böylesi devrimci bir nitelik göstermektedir. Ancak bu toplumsal sınıfın ciddi bir değiştirici güç olabilmesi, Avrupa coğrafyasıyla sınırlı olmuştur demek yanlış olmaz. İşçi sınıfının kapitalizm karşısında değiştirici-dönüştürücü rolü Doğu Avrupa'da sosyalist sistemlere yol açmış, Batı Avrupa'da genel oy hakkının kazanılmasıyla daha çok evrimci-reformist bir çizgi izlemiş ve siyasal-demokratik haklar yoluyla toplumsal bir dönüşümü hazırlamıştır. Endüstrileşen öteki toplumlarda ne bu boyutta bir mücadele yaşanmış, ne de sınıf mücadelesinin toplumu böylesine değiştirici-dönüştürücü bir etkisi olmuştur. Avrupa'da işçi sınıfının oynadığı tarihsel rol, bugün de süregelen uzantıları ile Avrupa'nın örneğin ABD ya da Japonya gibi güçlü ekonomiler karşısındaki gücünü ve zaafını açıklayan nitelikler göstermektedir. Bu toplumsal gücün varlığı ve etkisiyle, hem demokratik siyasal haklar hem devlet araç olarak kullanılmış ve bu aracın ürettiği politik ekonomi ile daha "ahlaki kaygıları" olan bir piyasa ekonomisi yaratılmıştır diyebiliriz. Gerçekten Batı Avrupa genelinde, aralarındaki farklılıklara karşın, 20. Yüzyılda ekonominin kazandığı özellikler arasında az ya da çok "sosyalleşme" önemli bir boyut olmakta, bu nedenle burada kapitalizme "refah kapitalizmi", devlete "refah devleti" demek daha anlamlı görünmektedir. Refah kapitalizminin en önemli göstergeleri olarak, vergilerin ulusal gelir içindeki yerini, kamu harcamalarının boyutunu ve sosyal harcamaların tüm harcamalar içindeki tartışmasız önemini göstermek mümkün. Örneğin 20.yüzyılın başından 1960'a kadar olan dönemde, devletin refah harcamaları için ulusal gelirden ayırdığı payın üçe katlandığını, kamu bütçesi içinde sosyal harcamaların payının Almanya'da yüzde 30'dan yüzde 62'ye, İngiltere'de yüzde 20'den yüzde 47'e, İsveç'de yüzde 30'dan yüzde 53'e çıktığını görebiliriz (Flora, 1985; 51). 1960 sonrasında da gelişme durmamakta ve örneğin tüm Avrupa ülkelerinde sosyal harcamaların ikiye katlandığı

görülmektedir. 1981 yılında Batı almanya7da gari safi milli hasıla içinde kamu harcamalarının payı yüzde 49 iken sosyal harcamaların payı yüzde 31, isveç7de kamu harcamalarının payı yüzde 67 iken sosyal harcamaların payı da yüzde 33 olmaktadır; bu durumda kamu harcamalarının enaz yarısının sosyal harcamalara ayrıldığı ortadadır (Therborn, vd., 1986, 66).

Kapitalizmin ve serbest piyasa düzeninin az ya da çok sosyal bir nitelik kazanmasının aracı demokratik siyasal haklar ve devlet olmuştur dedik. Gerçekten Batı Avrupa'da 20.yüzyıl sonrasında siyaset, piyasanın yanısıra bireysel ve toplumsal düzeyde koşulları ve olanakların belirlenmesinde etken bir araç konumuna gelmektedir. Ekonomi tüm belirleyici gücüne rağmen, gücünü az ya da çok, fakat mutlaka bir biçimde siyasetle paylaşmaktadır. Demokratik siyasal haklar nedeniyle, oluşumunda büyük payı bulunan ve ondan yararlanmasını iyi bilen burjuvaziden sonra, devlet en başta emek olmak üzere öteki sınıfların da kullanabildiği bir araca dönüşmekte ve çoklu çıkarların belirlediği yeni nitelikler kazanmaktadır. Bu niteliklerin en başında da devletin “sosyal” boyutlar kazanması, yani “refah devletine” dönüşmesi gelmektedir.

Refah devleti, Batı Avrupa'da kapitalizmin demokrasi ile, sermayenin işçi sınıfı ile uzlaşmasının arkasındaki yapı taşıdır. 19. Yüzyılda yaşanan devrim heyecanı ve toplumsal kargaşadan sonra Batı Avrupa'daki toplumsal güçler hem büyümüş ve güçlenmiş, hem de yaşadıklarından birtakım sonuçlar çıkaran bir öğrenme süreci geçirmişlerdir. Bu deneyimler sonucunda ise, kendilerine özgü ve uzlaşma yanı ağır basan bir model oluşturmuşlardır demek doğru olur. Örneğin genel oy hakkını kazanan, sosyal güvenlik sistemlerinin, örgütlenme haklarının devreye girdiğini gören işçi sınıfı, ağırlıklı olarak, ekonomik ve siyasal mücadelesini demokratik sistem içinde sürdürmeyi seçmiş, sermaye de üretim araçları üzerindeki tartışmaların bir yana bırakılmasıyla bölüşüm konusunda siyasetin ve devletin müdahaleci bir rol oynamasını kabul etmiştir. **Buna belli başlı toplumsal güçler siyasal demokrasi, kapitalist ekonomi ve refah devleti gibi üç ayağa dayalı bir toplumsal uzlaşma demek de mümkün.**

Bu toplumsal uzlaşma sermayeyi ekonomik açıdan serbest bırakırken, işçi sınıfını siyasal açıdan güçlendirmektedir. İşçi sınıfı, genel olarak üretimle ilgili kararlarda emek olarak söz sahibi değilken, “vatandaş” olarak üretim, daha da çok bölüşüm üzerinde müdahalelerde bulunabileceği konuma gelmektedir(Przeworski, 1991; 26).Kısacası üretimdeki rolüyle değil, fakat vatandaşlık rolüyle üretimin ve dağıtımın örgütlenmesine müdahale etmekte ve bu müdahalesinin boyutları ölçüsünde refah devletini veya refah toplumunu gerçekleştirme yönünde yol almaktadır. Örneğin ekonomik-sosyal hakların insan hak ve özgürlüklerine katılması emeğin gerçekleştirdiği siyasal müdahalenin sonuçlarıdır. Bu haklar olmadan önceki haliyle, insan hak ve özgürlükleri negatif karakterde haklardır; bunların gerçekleşmesi için devletin doğrudan bir müdahalede bulunması gerekmez. Böylece toplumda varolan eşitsizliklere aldırış edilmediği gibi, daha da önemlisi yaşama, düşünce ve ifade, seçme-seçilme hak ve özgürlükleri gibi çok temel insan haklarından yararlanma açısından büyük bir eşitsizlik sürüp gider. Oysa insan ekonomik ve toplumsal bir varlıktır ve tüm bu koşulları dikkate almadan yapılacak soyut bir özgürlük tanımı onu özgür kılmaya yetmez. İşte ekonomik ve sosyal haklar, insanı ekonomik ve toplumsal çevresiyle birlikte dikkate alan ve bu çevresel koşulların iyileşmesi halinde insanın gerçekten insan hak ve özgürlüklerinden yararlanabileceğini söyleyen, .bu çevrenin yaratılmasında da devlete bazı görevler düştüğünü iddia eden bir yaklaşımın ürünüdürler. Bu haklar devlete bazı yükümlülükler vermesi

nedeniyle pozitif nitelikte hak ve özgürlüklerdir; ancak bunların hayata geçmesi temel hak ve özgürlüklerin de varlığı için asıldır.

*“Vatandaşlık, bir toplumun üyelerine verilen bir statüdür. Bu statüyü elinde tutan herkes, bu konunun içerdiği tüm haklar ve görevler açısından eşittir.... Vatandaşlığın üç tür ögesi vardır; sivil öge, bireysel özgürlükle ilgili hakları sağlar; siyasal öge, siyasal gücün katılımına katılma hakkını verir; sosyal öge, ekonomik refah, sosyal güvenlik ve kültürel mirastan asgari düzeyde de olsa bir pay alınmasına ilişkin haklar tarafından kurumsallaşır”.*²

Gerçekten bu anlayış içinde, artık birçok bireysel sorun toplumsal bir nitelik kazanmakta, devletin bu sorunları çözmesi için kamu hizmetlerini çeşitlendirmesi ve zenginleştirilmesi gerekmekte ve ulusal düzeyde hizmetlerden yararlanmak açısından asgari bir düzeye ulaşılması amaçlanmaktadır. Ulusal düzeyde asgari bir standardın kurulmasıyla hem bireysel düzeyde alıcılar bundan yararlanacaklardı, hem de bunun ötesindeki çabalarla sivil toplumun daha ileri standartlara geçmesi sağlanacaktı. Refah devleti kuramcıları için kamu hizmetlerinin artması, asgari standartların ve maddi koşulların iyileşmesinin amacı, yalnızca gelir dağılımı, eğitim ve sağlık gibi sosyal sorunları çözmek değildir, bundan da ileri bir ideali vardır; bunlar bireyin güçlenmesi, sivil yaşamın zenginleşmesi ve böylece uygarlığın güçlenmesi açısından gerekli ve anlamlı gelişmelerdir (Hewitt, 1992, 22).

Böylece Batı Avrupa’da vatandaşlığın sosyal boyutu, devlete sosyal bir boyut katmakta, bu sosyal boyutun yaşanılır kılınması için de devletin hem ekonomiye müdahale etmesi, hem daha adil bir bölüşümü gerçekleştirilmesi, yani piyasa dışında güçsüz sosyal sınıflara gelir aktarması gibi bir rol oynaması gerekmektedir. Bu rolün geçmişte kazandığı boyutlar, bazı ufak tefek değişiklikler bugün de sürmekte ve kuşkusuz refah devleti uygulamaları Batı Avrupa’yı geçmişte olduğu gibi bugün de dünyanın öteki bölgelerinden ayıran önemli niteliklerin başında gelmektedir. Bir bakıma, Marshall’ın dediği gibi Batı Avrupa, 1950’lerin iyimser ortamında başlattığı refah devleti uygulamalarını, “sosyalizminin eşitlikçi ahlakını kapitalizmin maddi zenginliği ile birleştirme” olarak algılamış ve bunu değişik ölçülerde de olsa gerçekleştirme gayreti içinde olmuştur(Marshall’dan naklen, Hewitt,1992; 28). Bunun kendine özgü bir devlet anlayışı kadar kendine özgü bir ekonomik ve siyasal yapı, kendine özgü bir toplum modeli yarattığı da yadsınamaz.

Örneğin bu toplum modelinde hem bireysellik hem toplumsal dayanışma, hem rekabet hem fırsat eşitliği, hem çatışma hem de çatışmayı çözecek mekanizmaların bolluğu, bir başka deyişle çatışmanın yok sayılması yerine kurumsallaşması gibi kendine özgü birçok özellik bulmak mümkündür. Öyle ki, bu özellikleri yalnız Batı Avrupa’daki ulusal devletler düzeyinde değil, AB’nin karar alma süreçlerinden toplumsal ve siyasal hedeflerine, kurumsal yapılaşmasından gelecek öngörülerine kadar her yerde görmek mümkün. Örneğin Avrupa bugün kuşkusuz ve belki de öncelikli ekonomik büyüme hedefini korurken ve bunun gereklerini yerine getirmeye çalışırken, bir yandan da yalnız ulusal düzeyde değil artık daha geniş bir alanda, Avrupa düzeyinde bir “sosyal dayanışma” anlayışı yaratmaya çalışmaktadır. Doğal olarak bunu öncelikle ekonomik kaygılarla yaptığını düşünsek bile, bu anlayışın büyük bölgesel ve toplumsal eşitsizlikler üzerinden değil, eşitsizliğin giderilmesi üzerinden bir ekonomik büyüme tercihi olduğu söylenebilir. AB içindeki fonlar bunun için kullanılmaktadır. Öte yandan AB’nin çeşitli karar alma mekanizmalarında, örneğin Ekonomik

² T.H.Marshall’dan naklen P. Flora ve A.J. Heidenheimer, “**The Development of Welfare States in Europe and America**”, Transaction Publ., London, 1984; 40.

Sosyal Konsey gibi çok taraflı kurumlar ve karar alma mekanizmaları hergün daha da gelişmekte ve önem kazanmaktadır.

Çok genel bir yaklaşımla da olsa Batı Avrupa toplum modelinin şu esaslarını vurgulamak mümkün görünmektedir: **Öncelikle, bu toplum modelini liberalizmin ve sosyalizmin bir sentezi olarak düşünmek doğru olur.** Batı Avrupa hem liberalizmin hem de sosyalizmin etkisini belki en doğrudan ve güçlü biçimde yaşayan bir bölge olarak, bu her iki akımı da kendine göre yorumlayan bir gelenek yaratmıştır. Örneğin bu modelde bireyin önemi, insan haklarının ve hukukun üstünlüğü tartışılmazdır; ancak bunların gerçekleşmesinde sosyal gelişmenin ihmal edilemeyeceği de düşünülmekte ve bu nedenle her alanda “sosyal yönetime” ihtiyaç duyulmaktadır. **Yani bu modelde siyaset ve devlet, bireyin ve toplumun geleceğinin belirlenmesinde, piyasanın yanısıra, önemli bir sosyal yönetim aracı olarak işlev görür.** Ekonomik büyüme, verimlilik, karlılık kuşkusuz burada da çok önemlidir, çünkü önünde sonunda bu bir kapitalist ekonomidir; ancak yine de ekonomik büyümenin tümüyle toplumdaki toplumsal ihtiyaçlardan kopması, verimliliğin ve karlılığın tümüyle emeğin koşullarına boş vermesi düşünülemez. **Bu nedenle Batı Avrupa toplum modelinde sosyal yönetim anlayışı ekonomik- sosyal hak ve özgürlükler çerçevesinde belirlenir ve refah devleti anlayışı ile bütünleşir.** Bunun için iş yaşamında istihdam yaratmak önemli olur, çalışma koşullarında asgari standartları korumak önem taşır, refah harcamaları için üretimden önemli bir payın kamu harcamalarına ayrılması gerekir. Örneğin, bilindiği gibi, tüm bunlar bugün AB üyelerini küreselleşme karşısında düşündüren ve bazı geri adımlar atmasına yol açan özellikler olarak en önemli tartışma konuları arasında yer almaktadırlar. **Öte yandan sosyal yönetim anlayışının başarısı ve etkisinin büyük ölçüde toplumsal güçler arasındaki uzlaşmaya bağlı olduğu bilinir ve bunun için hem siyasal hem de toplumsal düzeyde uzlaşma sağlayıcı ve çok taraflı mekanizmalar kullanılır.** Bu da modelin daha demokratik, daha çoğulcu ve daha katılımcı özellikler kazanması yolunda sürekli bir ivme yaratır. Kısacası Batı Avrupa'nın benimsediği toplum modelinin ayırıcı karakteri yarattığı liberal ve sosyal sentezin geleneğinden gelmekte, fakat bu geleneğin uzantılarını birey anlayışından rekabet anlayışına, özgürlük ve eşitlik kaygılarından toplumsal dayanışma arayışlarına kadar birçok anlayışta ve emek ve sermaye ilişkilerinden siyasal kurumlaşmalara birçok kurum ve politikada görmek mümkün olmaktadır.

3-Avrupa'daki Geleneğin Gerçekleşme Biçimleri: Refah Devleti Modelleri

Gosta Esping-Andersen, refah devletine geniş bir bakış açısıyla bakıldığında, temel soruların, benim de yukarıda değindiğim gibi, politik ekonomiyle ilgili olduğunu ve devletin ekonomiyi yönetme ve organize etmekteki rolü çerçevesinde belirlendiğini söylemektedir; bu yaklaşımın genel olarak “Keynesyen refah devleti veya refah kapitalizmi” olarak adlandırılabilirliğini söyleyen Esping-Andersen, Avrupa ülkeleri açısından refah kapitalizminin oldukça farklı rejimler ortaya çıkardığını da belirtir (Esping-Andersen, 1993; 2). Gerçekten ortak tarihsel gelişmeler Avrupa'da genel özellikleriyle benzer bir toplum modelini ortaya koysa da, toplumsal koşullar bu model içinde farklı sentezlerin ortaya çıkmasını da doğurmaktadır. Farklı koşullar ise ülkenin büyüklüğünden nüfus yapısına, sınıf kavgalarının niteliği ve boyutlarından toplumdaki demokratik alışkanlıklara kadar birçok faktörden kaynaklanmaktadır.